

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378:327(477:4)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.12571011>

Щодо ролі вищої освіти в інтеграції України в європейський освітній простір

Михайленко Світлана Іванівна

заступник директора з навчальної роботи, Дніпровський фаховий педагогічний коледж комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, м. Дніпро, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-5927-9868>

Мирошніченко Наталія Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент, Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривий Ріг, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6951-6190>

Гах Роман Васильович

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8668-3102>

Прийнято: 11.05.2024 | Опубліковано: 27.06.2024

***Анотація:** Україна має чудовий науковий потенціал, відповідно до європейських стандартів ЄС понад 70% населення мають вищу освіту, але, незважаючи на це, ресурсний та інтелектуальний потенціал вітчизняної вищої освіти не використовується повною мірою суспільством та економікою. Метою роботи*

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

є визначення сутності та ролі вищої освіти в сучасному суспільстві в контексті інтеграції України в європейський освітній простір. Також наведено історію становлення та розвитку європейського освітнього простору в тому вигляді, який є наразі. У ході проведення дослідження було висвітлено ключові вимоги Болонської декларації, які є обов'язковими до виконання всіма учасниками. Україна ще не досягла еталонного рівня вищої освіти, тому що має певні проблемні аспекти, а саме: високий відсоток міграції працездатного населення та молоді; відсутність почуття безпеки, що унеможлиблює отримання якісної освіти в належних умовах; низьку вмотивованість здобувачів вищої освіти та викладачів до надання і сприйняття знань тощо. У статті було використано графічний метод та метод систематизації інформації. Наведено статистику відносно кількості студентів з України в закладах вищої освіти Польщі. Основною причиною, чому українські здобувачі освіти вибирають європейські заклади вищої освіти, є вихід із власної зони комфорту, отримання диплому європейського університету, що в кінцевому результаті дає можливість пошуку більш перспективних видів робіт із гідною заробітною платою. З огляду на зазначені вище проблеми було запропоновано заходи, метою яких є пришвидшення процесу інтеграції України в європейський освітній простір. Такий комплекс заходів стосується рівнів вищої освіти, освітньої політики загалом, наукових досліджень, засад післядипломної та безперервної освіти й у разі ефективної реалізації зможе запуснути інтеграційні процеси в короткостроковий період. Тож ефективне реформування вітчизняної системи вищої освіти допоможе стабілізувати освітню галузь в Україні, а також розширить сферу наукової взаємодії та кооперації.

Ключові слова: *європейські освітні стандарти, інтеграційні процеси, академічна мобільність, освітня політика.*

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

The Role of Higher Education in Ukraine's Integration into the European Educational Space

Svitlana Mykhaylenko

Deputy Director for Educational Work, Dniprovsky Professional Pedagogical College of Communal Institution of Higher Education “Dnipro Academy of Continuing Education” of Dnipropetrovsk Regional Council, Dnipro, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-5927-9868>

Nataliia Myroshnychenko

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Donetsk State University of Internal Affairs, Kryvyi Rih, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6951-6190>

Roman Gakh

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Physical Rehabilitation and Sports, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-8668-3102>

Abstract: *Ukraine has excellent scientific potential, in accordance with European EU standards, more than 70% of the population has a higher education, but, despite this, the resource and intellectual potential of national higher education is not fully used by society and the economy. The purpose of the work is to determine the essence and role of higher education in modern society in the context of Ukraine's integration into the European educational space. The history of the formation and development of the European educational space in its current form is also given. In the course of the research, the key requirements of the Bologna Declaration, which are mandatory for all participants, were highlighted. Ukraine has not yet reached the reference level of*

higher education, because it has certain problematic aspects, namely: a high percentage of migration of the working population and youth; lack of a sense of security, which makes it impossible to receive quality education in proper conditions; low motivation of students of higher education and teachers to provide and receive knowledge, etc. The graphic method and the method of systematization of information were used in the article. Statistics are provided regarding the number of students from Ukraine in higher education institutions in Poland. The main reason why Ukrainian education seekers choose European institutions of higher education is to get out of their own comfort zone, to get a diploma from a European university, which ultimately gives them the opportunity to find more promising types of work with a decent salary. In view of the above-mentioned problems, measures were proposed, the purpose of which is to speed up the process of Ukraine's integration into the European educational space. Such a set of measures concerns the levels of higher education, educational policy in general, research, postgraduate and continuing education, and if implemented effectively, will be able to launch integration processes in the short term. Thus, effective reform of the national higher education system will help stabilize the education sector in Ukraine and expand the scope of scientific interaction and cooperation.

Keywords: *European educational standards, integration processes, academic mobility, educational policy.*

Постановка проблеми. Новий етап технологічного розвитку суспільства, поширення цифрових технологій вимагає від фахівців високого рівня знань і компетентності, креативності та вміння впроваджувати інновації. Українська вища освіта має низку проблем, які не забезпечують високу конкурентоспроможність закладів освіти на європейському ринку освітніх

послуг, що пов'язано з незадовільним фінансово-матеріальним забезпеченням закладів вищої освіти (ЗВО), застарілими методиками та освітніми технологіями, слабкістю процесів навчання, повільною модернізацією організаційно-управлінських систем університетів.

Орієнтація нашої держави в напрямку євроінтеграції потребує якісних змін у багатьох сферах нашого життя, зокрема у сфері науки та освіти, і динамічного розвитку інтеграції в європейський простір, основні правила якого щодо вищої освіти чітко визначені Болонською декларацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх двох десятиліть чимало вітчизняних представників вищої освіти та науковців активно досліджували процеси євроінтеграції у сфері освіти та науки, динаміку розвитку різноманітних форм співробітництва в рамках європейського простору вищої освіти. Зокрема, в наукових працях В. П. Антонюк [1] відображено проблеми сучасної системи вищої освіти та основні аспекти розвитку євроінтеграційних процесів у цій сфері. Дослідниця також надала, перелік нормативно-правових актів, які забезпечують європейську інтеграцію України у сферах освіти та наукових досліджень. В. В. Круглов і Д. А. Терещенко [2] наголошують на основних пріоритетах євроінтеграційних заходів, висвітлюючи в цьому контексті основні проблеми української вищої освіти. О. І. Лошкіна [3] аналізує стратегічні цілі щодо співробітництва закладів вітчизняної освіти з європейськими університетами в рамках численних програм, як-то ERASMUS+ та програми Ради Європи. М. І. Чепелюк [4] описує сучасні тенденції вищої освіти та говорить про доцільність створення Єдиного простору вищої освіти (ЄПВО). Н. Г. Батченко [5] надає вичерпну характеристику європейському освітньому простору та відображає особливості експертного супроводу забезпечення якості вищої освіти в Європейському союзі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Попередній аналіз висвітлив ряд аспектів, які досі залишаються невирішеними та потребують подальшого дослідження, а саме роль вищої освіти в сучасних кризових умовах в ході інтеграції України до європейського освітнього простору. Також варто окреслити проблемні аспекти, які існують в цій сфері, та шляхи їх подолання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З огляду на актуальність зазначеного питання метою статті є аналіз ролі вищої освіти в сучасному суспільстві в контексті інтеграції України в європейський освітній простір. Відповідно для досягнення поставленої мети, завдання статті:

1. Дослідження передумов становлення європейського освітнього простору.
2. Визначення ролі та сутності вищої освіти в сучасному суспільстві та розгляд основних проблемних моментів вітчизняної вищої освіти, які перешкоджають ефективній інтеграції до освітнього європростору.
3. Визначення перспектив вищої освіти України задля прискорення процесу інтеграції в європейський освітній простір.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес інтеграції нашої держави в європейський освітній простір вимагає впровадження інноваційних механізмів співпраці з урахуванням вимог, прописаних у Болонській декларації, а саме [6, с. 164]:

- процедура навчання за обміном випускників ЗВО. При цьому має бути вирішена одна суттєва проблема – визнання вітчизняних дипломів про вищу освіту в країнах Європи без повторного доведення свого наукового рівня;
- створення належних умов для навчання та подальшої роботи економічно активного населення нашої країни, щоб запобігти такому негативному явищу, як «відтік мізків». Ця негативна тенденція особливо гостро

спостерігається з 2022 року, коли значна частина молоді та працездатного населення іммігрувало за кордон у пошуках безпеки та більш високого рівня життя;

- адаптація українського законодавства у сфері освіти під стандарти освіти Європейського Союзу;
- професійна підготовка фахівців, здатних захистити інтереси країни на політичній та міжнародних аренах в умовах жорсткої глобальної конкуренції та відстоювати права та свободи всіх членів освітнього процесу;
- розроблення та впровадження в освітній процес сучасних навчальних посібників, підручників, методичних матеріалів та іншої навчальної літератури, яка не тільки презентує здобувачам теорію тієї чи іншої дисципліни, а й готує до самостійного кар'єрного шляху, показуючи реальні практичні кейси та алгоритми дій у певній професійній ситуації.

За умов глобалізації, мінливості, конкурентоспроможності та світової мобільності Європа вибрала інтегративний, інтелектуальний та інноваційний вектор розвитку і створила дуже цікаве поєднання, яке складається з європейського різноманіття підходів до вищої освіти, громадянської активності учасників освітнього процесу та суспільної відповідальності. Болонський процес (1999) ініціював створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), а Лісабонська стратегія (2000) – Європейського дослідницького простору (ЄДП). Ці події стали прямим підтвердженням вибраного вектора розвитку. У ході ініціювання та впровадження ЄПВО та ЄДП в освітню систему Європи стало зрозуміло, що така методика створення своєрідної стратегічно орієнтованої системи вищої освіти є максимально природною (для країн Європи зокрема) та демонструє зв'язок, взаємозалежність і взаємодоповнення з історичними цінностями та викликами сьогодення.

Україна офіційно стала учасницею Болонського процесу, коли представники нашої держави підписали Болонську декларацію 19 травня 2005 року в Норвегії. 20 травня 2005 року міністри вищої освіти 45 європейських країн, у тому числі України, прийняли підсумкову заяву «Європейський простір вищої освіти – досягнення цілей», в якій визначалися пріоритети створення єдиного європейського простору вищої освіти до 2010 року. Підписання цих документів українською стороною свідчило про повноправну участь українських закладів вищої освіти в Болонському процесі та офіційне усвідомлення й імплементацію його принципів у вітчизняний освітній процес [6, с. 164].

Говорячи про сутність і роль освіти в сучасному суспільстві, можна сказати, що вона забезпечує процес накопичення та набуття знань, умінь та навичок, а також забезпечує їх ефективну інтеграцію в процес виробництва товарів та послуг. Задля забезпечення сталого розвитку суспільства освітні процеси мають постійно реформуватися. Розвинені країни демонструють стійку залежність між доходом населення та отриманою освітою. Це здебільшого проявляється в розвиненій системі початкової та середньої освіти, які формують базис для зростання продуктивності та результативності майбутніх фахівців на ринку праці.

Важливість та роль освіти в сучасному суспільстві характеризується такими принципами [7; 8]:

1. Більший відсоток людей з вищою освітою в суспільстві значно зменшує соціальну напругу, мінімізує ризики нечесного збагачення – якщо людина прагне примножувати свої статки, вона вибиратиме скоріше примноження знань, умінь та навичок шляхом продовження своєї освіти, аніж шукатиме злочинні та нелегальні види економічної діяльності;

2. Вища освіта сприяє моралізації та підвищенню культурного рівня населення шляхом обізнаності щодо основ культурної поведінки, навчає врахувати і свої власні інтереси, й інтереси оточення;

3. Люди з вищою освітою є рушійною силою науково-технічного прогресу, ініціаторами реформ та інноваційних розробок, приносячи користь собі та суспільству;

4. Знання, отримані шляхом здобуття вищої освіти, фахівці можуть використовувати в будь-якій сфері їх професійної діяльності, відповідно, держава має бути зацікавлена в тому, щоб якомога більше випускників закладів загальної середньої освіти здобували належну вищу освіту. Таким чином, формується освітній і трудовий потенціал країни.

Система вищої освіти України на сучасному етапі воєнного стану має кілька проблем, які наразі негативно впливають на формування людського капіталу країни та підвищення рівня конкурентоспроможності її фахівців на європейських ринках праці:

– з початком повномасштабного вторгнення однією з нагальних проблем, яку поки що вкрай важко вирішити, є безпека здобувачів середньої та вищої освіти. Щодня різні регіони України знаходяться під обстрілом і гарантувати безпеку досить важко, так само як і надати повноцінний доступ до закладів освіти;

– відтік здобувачів вищої освіти та випускників шкіл – молодь усе частіше вибирає європейські заклади вищої освіти для подальшого навчання через перспективність, безпечність та потенційні можливості працевлаштування в країнах Європейського Союзу;

– питання фінансування вищої освіти – проблеми з виплатами заробітних плат, стипендій, соціальних дотацій;

– постшоковий синдром – прифронтові міста, які стикаються із щоденними обстрілами, не можуть гарантувати довоєнний рівень продуктивності як викладачів, так і здобувачів вищої освіти, а це у свою чергу, значно знижує якість наданих послуг.

В останнє десятиліття спостерігається тенденція до зменшення кількості ЗВО, що призводить, відповідно, до скорочення кількості здобувачів вищої освіти. Особливо гостро ця проблема відчувається з 2022 року, з початку повномасштабного вторгнення, коли значний відсоток молоді іммігрував за кордон і продовжує (або починає) своє навчання в європейських університетах.

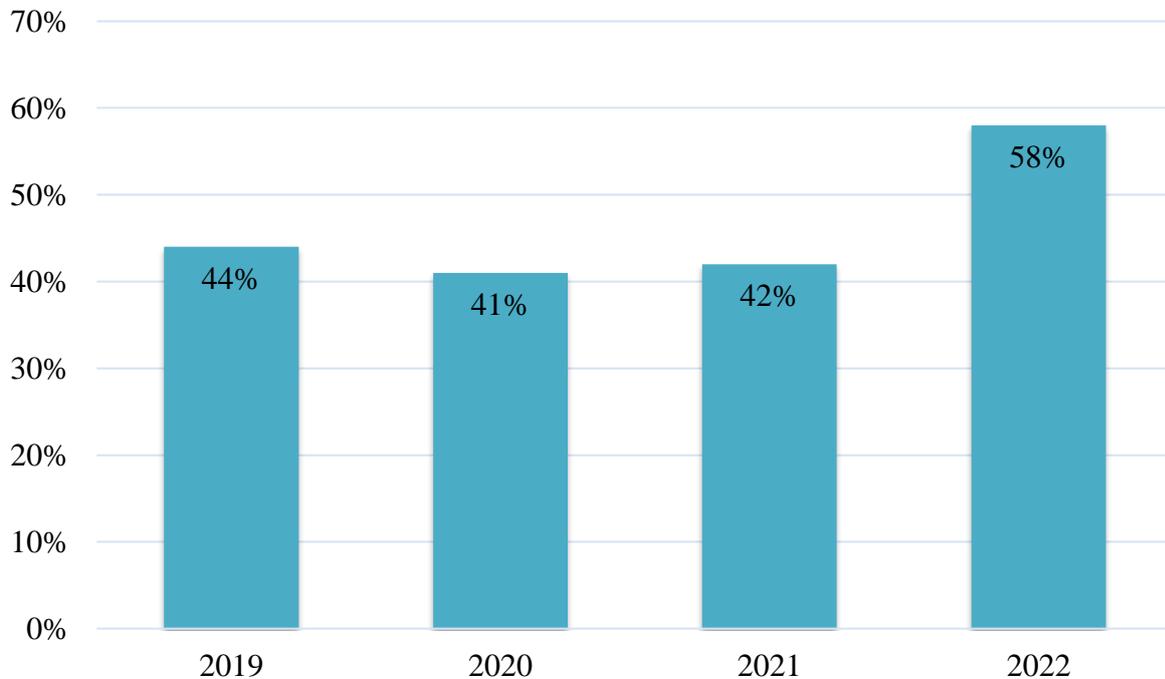
Станом на 2023 рік за кордоном перебувало 10–15% здобувачів вищої освіти, а це приблизно 130–150 тис. осіб. Основними причинами вступу до європейських ЗВО стали [9, с. 28]:

- отримання диплому іноземного університету, який дозволяє працювати та бути більш конкурентоспроможним в інших країнах чи іноземних компаніях;
- навчання англійською зменшує мовні бар'єри та відкриває нові можливості для подальшого працевлаштування;
- з боку європейських викладачів здобувачі вищої освіти бачать більшу зацікавленість в якісному навчанні. Це зумовлено передусім більшим рівнем заробітної плати викладачів та кращим рівнем життя в європейських країнах;
- молодь отримує цінний досвід життя в іншій країні, виходить із так званої «зони комфорту».

Так, за 10 років кількість українських здобувачів вищої освіти у ЗВО Польщі зросла в 5 разів. Це серйозна проблема для вітчизняної вищої освіти, адже дуже складно змотивувати випускників закладів середньої освіти до вступу у вітчизняні ЗВО, тоді коли перед ними відкриті можливості закордонної європейської освіти. На рисунку 1 наведено, як саме змінювалось відсоткове

значення кількості першокурсників з України, які вибрали місцем свого навчання університети Польщі [10, с. 29].

Рисунок 1. Динаміка та відсоткове значення студентів-українців 1-го року навчання в Польщі

Джерело: власна розробка авторів

Ситуація на європейському ринку освітніх послуг наразі така, що спостерігається тенденція до зменшення контингенту здобувачів вищої освіти в деяких країнах Європи. Причинами таких негативних явищ можуть бути демографічна ситуація, постійна маятникова міграція населення з однієї країни в іншу в пошуках більш гідних умов життя, перенасичення ринку праці фахівцями певної галузі тощо. Але цю проблему, як ми бачимо з рисунку 1, країни Європи (на прикладі сусідньої Польщі) змогли вирішити шляхом інтенсивного залучення українського контингенту здобувачів освіти.

Українська молодь охоче підхопила таку ініціативу, адже як потужні стимули їм було запропоновано безкоштовне проживання на територіях

кампусів, знижена ціна на навчання (а деякі країни взагалі зробили його безкоштовним для громадян України). Така тенденція становить величезну загрозу вітчизняному ринку освітніх послуг і вимагає радикальних дій [11, с. 36].

Комплекс рекомендованих заходів щодо перспектив вищої освіти задля прискорення процесу інтеграції в європейський освітній простір наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Рекомендації стосовно прискорення інтеграції України в європейський освітній простір

Напрямок удосконалення	Вплив на інтеграцію в освітній європростір
Власний науково-технічний розвиток	Власні доробки України у сфері науки та техніки допоможуть у загальноєвропейському збагаченні галузей виробництва товарів і послуг та в майбутньому створять нові робочі місця
Освіта впродовж життя	Постійне підвищення рівня кваліфікації та вдосконалення знань, умінь і навичок майбутніх фахівців зробить їх конкурентоздатними не лише на вітчизняному, а й на європейському ринках праці
Співвідношення попиту та пропозиції на ринку праці	Збалансування пропозиції молодих фахівців та попиту ринку праці в тій чи іншій професії. Випуск фахівців дефіцитних професій з урахуванням потреб галузі
Новий статус диплома бакалавра	Надати освітньо-кваліфікаційному рівню «бакалавр» статусу закінченої вищої освіти, адаптувавши диплом таким чином під євростандарти вищої освіти

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Спеціаліст = магістр	У країнах Європи вже давно немає освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст». На вітчизняному освітньому просторі досі можна зустріти подібні записи в дипломах. Для того щоб успішно інтегруватися, слід насамперед вирівняти освітньо-кваліфікаційні рівні
Ефективна система післядипломної освіти	Якщо йдеться про інтеграцію, то система післядипломної освіти має не тільки задовольняти потреби ринку та споживачів, а також бути пов'язаною з виробничим сектором
Наукові дослідження	Підготовка наукових досліджень та відповідних кадрів (докторів наук та PhD) мають залишатися пріоритетом кожного закладу вищої освіти, адже це сприяє формуванню наукового потенціалу країни

Джерело: власна розробка авторів

Розглянемо запропоновані напрями більш детально.

1. Власний науково-технічний розвиток. Даний напрям можливо реалізувати шляхом створення національних програм та участі в грантах стосовно виробництва товарів та послуг у галузі науки і техніки. Це має бути суто український продукт, який відобразатиме, окрім користі від його використання, ще й національну особистість та специфіку вітчизняної вищої освіти, яка безпосередньо дає змогу реалізувати всі науково-технічні розробки та новації).

2. Освіта впродовж життя. Цикл освіти має мати чотири ступені: професійно-технічний, спеціально-технічний, вищий, післядипломний. Перші

два ступені можуть замінюватися повною середньою освітою. Крім післядипломної освіти, є можливим здобуття наукового ступеня – тобто третій освітньо-кваліфікаційний рівень (PhD). Для успішної інтеграції до європейського освітнього простору має бути цілковита узгодженість та взаємозамінність навчальних планів та стандартів вищої освіти.

3. Співвідношення попиту та пропозиції на ринку праці. Задля усунення так званих структурних невідповідностей держава має підтримувати ті галузі промисловості, які потребують фахівців найбільше. На ці професії має надаватись державне замовлення, бути спрощена процедура працевлаштування випускників. За рахунок реалізації цього заходу Україна зможе не лише інтегруватися в європейський освітній простір, а й заповнювати прогалини в європейському ринку праці. Так, наприклад, потреба у висококваліфікованих кадрах у галузі інженерії в Німеччині становить 1,5 млн осіб, у США цей показник сягає позначки у 2,5 млн осіб [12; 13].

4. Новий статус диплома бакалавра. Наразі освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» не вважається закінченою вищою освітою. Здебільшого роботодавці не беруть на роботу здобувачів вищої освіти, які не мають диплома магістра. Для успішної інтеграції України в європейський освітній простір слід відходити від несприйняття бакалаврату як незакінченої вищої освіти, а визначити його як повноцінну фундаментальну, ґрунтовну підготовку фахівців, які можуть виконувати свої безпосередні обов'язки на робочому місці.

5. Спеціаліст = магістр. Має відбутися трансформація освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» у рівень «магістр». Якщо ми говоримо про інтеграцію в європейський освітній простір, то для освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» слід використовувати ступень «магістр наук» [14, с. 466].

6. Ефективна система післядипломної освіти. Більшість інститутів підвищення кваліфікації жодним чином не пов'язані з потребами економіки.

Здебільшого відсутній навіть взаємозв'язок із закладами вищої освіти та попитом і пропозицією кадрів на ринку праці. Для вдосконалення цього напрямку освіти слід скоригувати діяльність університетів, зробити так, щоб вони готували фахівців не лише у форматі первинної вищої освіти, а й брали участь у післядипломному форматі освіти. Це допоможе пов'язати освіту та бізнес [15].

7. Наукові дослідження. Слід мотивувати молодих учених (молодь до 35 років) до проведення наукових досліджень, спрощувати процедуру отримання грантів, мотивувати до отримання наукового ступеня. Доцільно зробити так, щоб наукова діяльність сприймалася як елітарна галузь, але наразі наукові працівники отримують чи не найнижчу заробітну плату.

Висновки. Отже, бачимо, що натепер Україна виступає в ролі постачальника кваліфікованих кадрів та молоді, яка шукає кращі та безпечніші умови навчання та працевлаштування. Тому для того, щоби бути на одному рівні конкурентоспроможності з європейським ринком праці та інтегруватися в європейський освітній простір, нашій державі слід насамперед модифікувати систему вищої освіти. Адже її роль у процесі становлення інтелектуального базису суспільства неабияк важлива: це і підготовка науково-педагогічних кадрів, і повернення вітчизняних учених на Батьківщину, і залучення європейських колег до викладання та наукової роботи (програми подвійних дипломів, обміни студентами та викладачами, грантові розробки, написання наукових робіт тощо). Для вирішення цих та багатьох інших проблем, які було відображено в науковій статті, має відбуватися поступова, так звана «лагідна» синхронізація вітчизняного досвіду та напрацювань з європейськими стандартами. Тільки з урахуванням вищезазначених аспектів можливе гармонійне існування української вищої освіти у складі європейського освітнього простору.

Список використаних джерел

1. Антонюк В. П. Вища освіта України на шляху інтеграції в європейський освітній простір: досягнення та завдання подальшого розвитку. *Економічний вісник Донбасу. Менеджмент персоналу*. 2021. № 2(64). С. 169–182. URL: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-2\(64\)-169-182](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-2(64)-169-182) (дата звернення 15.02.2024)
2. Круглов В. В., Терещенко Д. А. Інтеграція системи вищої освіти України в європейський освітній простір. *Публічне управління та митне адміністрування. Спецвипуск*. 2022. С. 70–76. URL: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2022-spec.11> (дата звернення 15.02.2024)
3. Лошкіна О. І. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021–2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. *Український Педагогічний журнал*. 2023. № (4), С. 5–17. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17> (дата звернення 15.02.2024)
4. Чепелюк М. І. Роль освітніх центрів та їх інтеграція в міжнародний освітній простір. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 26 (2). С. 111–114 URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_2_2019ua/22.pdf (дата звернення 15.02.2024)
5. Європейський простір вищої освіти: параметри якості та експертизи : навчальний посібник / Н. Г. Батченко та ін. Київ. 2020. 152 с.
6. Худавердієва В. А. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи. *Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. Спецвипуск. Т. 2. С. 163–168. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.31> (дата звернення 15.02.2024)

7. Мазур Ю. В., Палій С. А. Сутність і роль вищої освіти у розвитку національної економіки. *Ефективна економіка*. 2022. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10050> (дата звернення: 15.02.2024). <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.3.70>

8. Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. *Київський університет імені Бориса Грінченка*. 2023. 94 с. URL: <https://osvitanalityka.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/HigherEd-in-Times-of-War.pdf> (дата звернення 18.02.2024)

9. Лондар С. Л. Аналіз стану та основні підходи з оцінювання якості надання освітніх послуг закладами вищої освіти України : монографія. *ДНУ «Інститут освітньої аналітики»*. Київ. 2021. 160 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/Monografiya_Analiz-stanu_2021.pdf (дата звернення 21.02.2024)

10. Базиляк Н. О., Парубчак І. О. Глобалізаційні чинники реформування державної гуманітарної політики у сфері вищої освіти в контексті транскордонного співробітництва. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 28. С. 28–31. URL: <http://www.pagjournal.iei.od.ua/archives/2022/28-2022/5.pdf>. (дата звернення 20.02.2024)

11. Ломака В. С. Працюючи разом: розвиток міжнародного співробітництва в удосконаленні юридичної освіти в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 36–40 URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/5> (дата звернення 19.02.2024)

12. Гончарова О., Маслова А. Фундаментальні цінності Європейського простору вищої освіти. *Людинознавчі студії. Серія: Педагогіка*. 2023. № 17 (49). С. 15–19. URL: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.2> (дата звернення 16.02.2024)

13. Нова українська школа як складова інтеграції України в європейський освітній простір (індикатори успіху) / Г. М. Терещенко. ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ. 2023. 127 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/monografiya-nush_-dnu-ioa-2023.pdf (дата звернення 11.02.2024)

14. Лупак Ж. П. Європейські стандарти у сфері вищої освіти та їх упровадження в Україні: виклики і можливості. *Альманах права*. 2023. № 14. С. 465–473. URL: <https://doi.org/10.33663/2524-017X-2023-14-465-473> (дата звернення 12.02.2024)

15. Юган Н. Л. Мобільні додатки для вивчення української мови як іноземної. Діалог культур у Європейському освітньому просторі : *Матеріали VI Міжнародної конференції, м. Київ, 11 травня 2020 р. Київський національний університет технологій та дизайну* / упор. С. Є. Дворянчикова. Київ : КНУТД, 2021. С.107-113.